

Matematická a fyzická geografie

BIOSFÉRA – SAVANY

✓ TEORIE

Savany se rozkládají v tropickém podnebném pásu. Srážky zde jsou ale nižší a přicházejí pravidelně v určitém období. Střídají se období dešťů a období sucha, a proto mají savany v průběhu roku dvojí podobu. Častý je v období sucha výskyt požárů vyschlé trávy. Savany pokrývají porosty bylin a trav, které však dosahují až třímetrových výšek. Stromy tu rostou jen vzácně, protože tu nedostatek srážek brání vzniku souvislých porostů dřevin. Ty jsou roztroušeny jako jednotlivé stromy a křoviny. Jsou přizpůsobeny období sucha. Mají mohutné a dlouhé kořeny, silné kmeny kryté nápadně tlustou kůrou. Jejich deštníkovité koruny jsou ploché a široké, takže vystavují větrům jen úzký okraj. Savany se od sebe v jednotlivých světadílech výrazně liší. Vznikly na odlišných půdách, rostou na nich jiné druhy trav a žijí v nich i jiní živočichové. Rozeznáváme vlhké savany, navazující na tropické deštné lesy. Dále pak suché savany a křovité savany, přecházející v polopouště. V Jižní Americe leží savany po obou stranách tropického deštného lesa. Na jihu od něho se nazývají campos, na sever llanos. Setkáme se zde například s mravenečnickem, pásovcem či morčetem. V Austrálii se nazývají scrub a rostou zde blahovičnický (eukalypty). Zdejší zvířata jsou zcela odlišná a nevyskytují se nikde jinde na světě. Takové živočichy nazýváme endemity. K těm nejznámějším patří z vačnatců především klokani, koala, vakomyš z dalších druhů ptakopyskové a ježury. Z ptáků zde žijí andulky, papoušci či emu hnědý. Z plazů jsou tu časté agamy a scinkové. Nejrozsáhlejší savany však pokrývají východní Afriku. Z travnatého porostu zde vyrůstají roztroušené akácie, baobaby a pryšce. Kdysi bohatá stáda kopytníků - zeber, antilop, pakoňů, buvolů, žiraf – jsou dnes ohrožena člověkem. Zásahu na tom má především zemědělství a pytláci. Ti loví i slony a nosorožce. Ze šelem zde žijí lvi, leopardi, gepardi, šakali a hyeny. V řekách žijí krokodýli a hroši. Z hmyzu zde žijí termity a jsou zde častá velká hejna kobytek (délka hejna až několik desítek kilometrů a celková váha až 100 000 tun). Tam, kde se usadí, sežerou velké množství rostlinné hmoty (úrody) a zanechají po sobě jen holou zem. Savany se nacházejí i v jižní a jihovýchodní Asii a to především v Indii a Thajsku. Velké plochy savan byly přeměněny na plantáže, kde se pěstuje bavlník, podzemnice olejná (arašídý), proso, čirok, pšenice,

kukuřice, fazole, kávovník, cukrová třtina, maniok, jamy či batáty (sladké brambory). Velké plochy savan též slouží jako pastva pro dobytek. Vzhledem k tomu, že se v oblastech savan střídají období dešťů a období sucha, mají savany v průběhu roku dvojí podobu. V krátkém období dešťů jsou porostlé vysokou trávou, v níž se hemží mnoho živočichů s mláďaty. V období dešťů je všude dostatek potravy – je to tedy doba vhodná k vyvedení mláďat. V době sucha jsou savany nehostinné, plné prachu. Rostliny nedostatkem vláhy usychají, stromy shazují listy, zvířata se stěhují do příznivějších oblastí.

Savany jsou pro nás zvlášť zajímavé, protože v takovémto životním prostředí se před několika miliony let začal vyvíjet člověk, jak o tom svědčí četné nálezy v různých částech Afriky.

Použitá literatura:

BIČÍK, Ivan a Bohumír JANSKÝ. Příroda a lidé Země: učebnice zeměpisu pro střední školy. 1. vyd. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2001, 135 s. ISBN 80-860-3445-3.

ČERVINKA, Pavel a Václav TAMPÍR. Přírodní prostředí Země: učebnice zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia. 3., upr. a rozš. vyd. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2008, 95 s. ISBN 978-808-6034-843.

ŠTULC, Miloslav, Pavel PŘÍHODA a Hana SRBOVÁ. Přírodní obraz Země: pro 1. ročník gymnázia. Vyd. 1. Praha: Fortuna, 1995, 153 s. ISBN 80-716-8189-X.

MIČIAN, L'udovít. Zeměpis pro 1. ročník gymnázií. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 292 s. Učebnice pro střední školy (Státní pedagogické nakladatelství).

PAVLŮ, Radek a Helena KHOLOVÁ. *Zeměpis pro 6. ročník ZŠ a nižší ročníky víceletých gymnázií*. Vyd. 1. Praha: Alter, 1998, 47 s. ISBN 80-857-7580-8.

✓ DOPLŇ CHYBĚJÍCÍ ÚDAJE (SLOVA) V TEXTU

Savany se rozkládají v ..... podnebném pásu. Srážky zde jsou ale nižší a přicházejí pravidelně v určitém období. Střídají se období dešťů a období ....., a proto mají savany v průběhu roku dvojí podobu. Častý je v období sucha výskyt ..... vyschlé trávy. Savany pokrývají porosty bylin a ....., které však dosahují až ..... výšek. Stromy tu rostou jen vzácně, protože tu nedostatek ..... brání vzniku souvislých porostů dřevin. Ty jsou roztroušeny jako jednotlivé stromy a křoviny. Rozeznáváme ..... savany, navazující na tropické deštné lesy. Dále pak suché savany a ..... savany, přecházející v polopouště. V Jižní Americe leží savany po obou stranách ..... lesa. Na jihu od něho se nazývají ....., na sever llanos. V Austrálii se nazývají ..... a rostou zde blahovičnický (eukalypty). Zdejší zvířata jsou zcela odlišná a nevyskytují se nikde jinde na světě. Takové živočichy nazýváme ..... . K těm nejznámějším patří z vačnatců především ....., koala a vakomyš. Nejrozsáhlejší savany však pokrývají východní ..... . Z travnatého porostu zde vyrůstají roztroušené akácie, ... a pryšce. Kdysi bohatá stáda kopytníků - zeber, antilop, pakoňů, buvolů, žiraf – jsou dnes ohrožena člověkem. Savany se nacházejí i v jižní a jihovýchodní Asii a to především v ..... a Thajsku. Velké plochy savan byly přeměněny na ....., kde se pěstuje bavlník, podzemnice olejná (arašídý), proso, kávovník, cukrová třtina. Velké plochy savan též slouží jako pastva pro ..... . Savany jsou pro nás zvláště zajímavé, protože v takovémto životním prostředí se před několika ..... let začal vyvíjet ....., jak o tom svědčí četné nálezy v různých částech Afriky.

✓ ŘEŠENÍ

Savany se rozkládají v **tropickém** podnebném pásu. Srážky zde jsou ale nižší a přicházejí pravidelně v určitém období. Střídají se období dešťů a období **sucha**, a proto mají savany v průběhu roku dvojí podobu. Častý je v období sucha výskyt **požárů** vyschlé trávy. Savany pokrývají porosty bylin a **trav**, které však dosahují až **třímetrových** výšek. Stromy tu rostou jen vzácně, protože tu nedostatek **srážek** brání vzniku souvislých porostů dřevin. Ty jsou roztroušeny jako jednotlivé stromy a křoviny. Rozeznáváme **vlhké** savany, navazující na tropické deštné lesy. Dále pak suché savany a **křovité** savany, přecházející v polopouště. V Jižní Americe leží savany po obou stranách **tropického deštného** lesa. Na jihu od něho se nazývají **campos**, na sever llanos. V Austrálii se nazývají **scrub** a rostou zde blahovičnický (eukalypty). Zdejší zvířata jsou zcela odlišná a nevyskytují se nikde jinde na světě. Takové živočichy nazýváme **endemity**. K těm nejznámějším patří z vačnatců především **klokani**, koala a vakomyš. Nejrozsáhlejší savany však pokrývají východní **Afriku**. Z travnatého porostu zde vyrůstají roztroušené akácie, **baobaby** a pryšce. Kdysi bohatá stáda kopytníků - zeber, antilop, pakoňů, buvolů, žiraf – jsou dnes ohrožena člověkem. Savany se nacházejí i v jižní a jihovýchodní Asii a to především v **Indii** a Thajsku. Velké plochy savan byly přeměněny na **plantáže**, kde se pěstuje bavlník, podzemnice olejná (arašídy), proso, kávovník, cukrová třtina. Velké plochy savan též slouží jako pastva pro **dobytěk**. Savany jsou pro nás zvláště zajímavé, protože v takovémto životním prostředí se před několika **miliony** let začal vyvíjet **člověk**, jak o tom svědčí četné nálezy v různých částech Afriky.